Învăţătorii Sfintei Biserici. Opera Sfântului Hieronym în fondul de carte veche al Bibliotecii Judeţene Satu-Mare

MARTA CORDEA
Biblioteca Judeţeană Satu-Mare

Fondul „Colecţii speciale şi bibliofile" din cadrul Bibliotecii Judeţene Satu Mare numără peste 76.000 de unităţi de bibliotecă: manuscrise cu caracter ştiinţific şi religios, incunabule, carte veche străină din secolele XVI-XVIII, carte veche românească, carte de secol XIX - început de secol XX, periodice.

Printre tipăriturile din secolul al XVI-lea şi al XVII-lea aflate în fondul de carte veche al Bibliotecii Judeţene Satu Mare (descrise în catalogul apărut în 1998[1] şi în cele două volume ale catalogului de secol XVII,[2] apărute în 2005) se numără şi lucrări ale părinţilor bisericii: Sfântul Augustin (27 volume), Sfântul Athanasius (4 volume), Sfântul Hieronym (6 volume).

Sfântul Augustin (354-430), episcop de Hippo Regius (Bone în Algeria), autor al unei opere deosebit de vaste (filosofice, morale şi dogmatice), s-a consacrat luptei împotriva ereziilor şi a fost preocupat de instruirea credincioşilor. Operele sale au circulat o vreme sub formă de

[1] Paula Vasil-Marinescu, Marta Cordea, ***Cartea străină veche în Biblioteca Judeţeană Satu Mare. Sec. XV-XVI: Catalog***, Satu Mare, 1998.

[2] Idem, ***Carte veche străină. Sec. XVII: Catalog***, vol. I şi II, Satu Mare, 2005.

BDD-A19347 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:38 UTC)

manuscrise, apoi sub formă de tipărituri, ducând chiar la apariţia unor curente social-religioase, cum au fost jansenismul şi calvinismul.[3]

Dintre ediţiile augustiniene prezente în colecţia sătmăreană, amintim: ***De civitate Dei***, Basel, 1555, ***Enchiridion ad Laurentium***, 1579, ***Homiliae de tempore***, 1561, ***Opera omnia***, Lyon, 1563, ***Enarrationes in Psalmos mysticos***, Lyon, 1561, ***Sermones***, Lyon, 1561, ***Epistolae*** […], Lyon, 1561, [***Opera***], Paris, 1688-1694.

Sfântul Athanasius (cca 296-373), episcop de Alexandria, chiar dacă şi-a petrecut o mare parte din viaţă în exil (17 ani la Trier 335-337, la Roma 339-346, în regiuni din vecinătatea Alexandriei 356-361, 362-363, 365-366), a fost un scriitor prolific, lăsând o operă semnificativă prin conţinutul său teologic.[4] Întreaga sa viaţă şi-a dedicat-o luptei contra ereziei lui Arie, care lovea chiar în rădăcinile creştinismului. Sfântul Athanasius a fost acela care a protejat adevărata Biserică de grave prejudicii. Măreţia acestuia constă în faptul că s-a sprijinit cu tot sufletul în Biserică, convins fiind că Christos s-a unificat cu Biserica Sa şi astfel, nici Christos, nici Sfânta Scriptură nu pot fi găsite în afara Bisericii.

Scrierile sale erau clare, bogate în gânduri adânci. Se spune că circula o vorbă, potrivit căreia, în cazul în care găseai o informaţie nouă în scrierile lui Athanasius şi nu aveai la tine o bucată de hârtie, trebuia să notezi pe haină cele găsite.[5]

În fondul Bibliotecii Judeţene Satu Mare există următoarele lucrări de Athanasius Magnus: ***Opera, in quatuor tomos distributa***, *Basel, Ex Officina Episcopiana, per Nicolaum et Eusebium Episcopios, fratres, 1564*, (două exemplare); ***Opera omnia***, *Coloniae, Ex officina Melchioris*

[3] Paula Vasil-Marinescu, ***Literatura creştină în secolul al IV-lea d. H. Opera Sfântului Augustin în colecţiile bibliotecii sătmărene***, în volumul ***Comunicări 1993-1994***, Satu Mare, 1995, p. 91-99.

[4] David Hugh Farmer, ***Dicţionar al sfinţilor***, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 1999, p. 57.

[5] ***Szentek élete az év minden napjára***, Budapest, Pantheon, 1995, p. 264-266.

BDD-A19347 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:38 UTC)

Novesiani, 1548; ***Opera***, s.n., s.a. [sec. XVII]. Dintre titlurile cuprinse în acest ultim volum, amintim: ***De unitate sanctissimae Trinitatis***; ***De spiritu sanctu***; ***Disputatio inter D. Athanasium et Arrium haeresiarcam, solenni***;. ***Apologeticu***; ***De laudibus Psalmorum***; ***Epistola D. Athanasii et pontificum Aegyptiorum ad Marcum papam, pro exemplaribus Nicaeni concilii***; ***Confessio sive Symbolum D. Athanasi***; ***Vita sancti Antonii***.

Cel care poate fi considerat omul de legătură dintre sfinţii Bisericii secolului al IV-lea este Sfântul Hieronym, călugăr şi Doctor al Bisericii.

Hieronymus, Sophronius Eusebius (Hieronymus, sanctus), născut în Stridonium (Dalmaţia) (341?)[6] dintr-o familie creştină, a studiat la Roma greaca, latina, filosofia şi oratoria, iar la Trier (Augusta Trevorum) (Germania) teologia. Unul dintre maeştrii lui a fost vestitul profesor de gramatică, Donatus. Cu puţin înainte de anul 366, a primit botezul, fiind botezat de papa Liberius. Botezul la vârsta adultă se practica, în acei ani, atunci când o persoană se simţea pregătită să înfrunte păcatul de moarte şi să ducă o viaţă creştină consecventă. A făcut călătorii în locurile sfinte, spre a le cunoaşte mai bine. Între anii 374 – 382 a călătorit în Galia, în Grecia, în Tracia, în Asia Mică, în Cilicia. Ajunge în Antiohia în 374, grav bolnav. Visează că se înfăţişează la judecata Domnului şi că este condamnat pentru faptul că este mai curând adeptul lui Cicero, decât creştin.[7] Se hotărăşte să se consacre în exclusivitate studiului ***Bibliei*** şi teologiei. Se retrage în pustiul Chalchis pentru cinci ani şi se dedică vieţii ascetice. În acest timp studiază şi ebraica. Tot în Antiohia este hirotonit preot, dar nu renunţă la viaţa de călugăr. În 380 pleacă la Constantinopol să asculte predicile lui Grigorie de Nazianz.

La invitaţia papei Damasus, în anul 381, apare la Conciliul de la Roma şi este, pentru o vreme, interpretul lui Paulinus, unul dintre pretendenţii la Arhiepiscopia Antiohiei. Papa Damasus îl alege pe Sfântul Hieronym ca

[6] David Hugh Farmer, ***op. cit.***

[7] ***Ibidem***.

BDD-A19347 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:38 UTC)

secretar şi îl roagă, în anul 384, să revizuiască textul ***Bibliei***. Era nevoie de o nouă versiune standard, căci se înmulţiseră foarte mult traducerile latine în diverse variante. Sfântul Hieronym a folosit pentru revizuirea textului ***Bibliei***, vechi manuscrise greceşti şi le-a confruntat şi cu textul ebraic. Pentru elaborarea textului ***Bibliei*** într-o formă cât mai exactă a consultat şi traducerile anterioare. Textul revizuit poartă denumirea de ***Vulgata*** şi serveşte şi azi ca ***Biblia*** standard a Bisericii Romano-Catolice. Şi-a consacrat 22 de ani din viaţă pentru traducerea ***Bibliei***.[8]

Preotul şi învăţatul Hieronym a părăsit Roma în anul 385 şi s-a stabilit în apropierea Bethleemului, într-o peşteră unde a dus o exemplară viaţă ascetică, a desfăşurat activităţi educative şi a avut preocupări ştiinţifice. Împreună cu Sfânta Paula a înfiinţat două mănăstiri, una de călugări şi una de maici. Pomenit printre cei mai de seamă părinţi ai Bisericii, devenit modelul creştinului învăţat, a murit la Bethleem în anul 420 la 30 septembrie, zi în care este comemorat de Biserică.

De numele Sfântului Hieronym se leagă atât ***Vulgata***, prin care intermediază accesul credincioşilor la cunoaşterea lui Dumnezeu, cât şi lucrări cu caracter biblic, polemic şi istoric. A tradus ***Cronica lui Eusebiu***, din limba greacă în limba latină, precum şi un număr dintre predicile lui Origen. Acestor lucrări le-a mai adăugat prima lucrare originală biblică privind ***Viziunea lui Isaia***. Această lucrare a dedicat-o lui Damasus. În favoarea ascetismului a scris ***Vieţile lui Pavel din Teba, Ilarion şi Malchus***, lucrare împotriva lui Iovinian. Scrisorile pe care le-a scris sunt socotite cele mai subtile dintre cele ale creştinătăţii antice.[9]

Pe lângă ediţiile de ***Biblii***, colecţiile speciale ale Bibliotecii Judeţene Satu Mare cuprind şi ***Opera***, împărţite în mai multe volume, apărute în 1537 la Basel, în tipografia lui Hieronymus Froben şi Nicolaus Episcopius. Dintre cele 9 volume apărute, biblioteca deţine doar 6 volume. Primele 3 volume lipsesc.

[8] www.britannica.fr

[9] David Hugh Farmer, ***op. cit***.

BDD-A19347 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:38 UTC)

Consultând cataloagele din ţară de care dispunem, am găsit menţionate doar alte ediţii ale aceleiaşi lucrări (la Biblioteca Naţională a României şi la Biblioteca Teleki ediția din 1516). Lucrarea este menţionată în următoarele cataloage: Adams -J 117;[10] BMC German, p. 440;[11] VD/16 H 3484; ***Az Országos Széchényi Könyvtár 16 századi nyomtatványainak katalogusa***.[12] Volumele au fost tipărite la vestita officină Frobeniana, înfiinţată în anul 1491 de Iohann Froben (1460-1527). În această tipografie au fost editate şi tipărite cărți de erudiție creştină, lucrări ale autorilor clasici. A fost una dintre primele tipografii în care se tipăreau caractere romane, scrierea rondă latinească fiind foarte îngrijit realizată în această officină. Hans Holbein, Urs Graf, Hans Lutzelburger au lucrat pentru decoraţia cărţilor de la Casa Froben.[13]

Volumele în discuţie au fost tipărite de Hieronymus Froben, fiul lui Iohann Froben şi cumnatul său, Nicolaus Episcopius, care au continuat munca începută de Iohann Froben. Hieronymus Froben (1501-1563) şi-a început activitatea în anul 1531, a editat şi tipărit operele clasicilor greci şi latini. Aceste lucrări se disting printr-un înalt grad de corectitudine şi eleganţă a literelor, cele mai reuşite fiind caracterele romane. Nicolaus Episcopius (1502-1564) a lucrat împreună cu cumnatul său, Hieronymus Froben. Marca tipografică a casei Froben este Şarpele şi porumbiţa sau Caduceul lui Hermes.

Descrierea volumelor:

---

[10] ***Catalogue of books printed on the continent of Europe, 1501-1600 in Cambridge Libraries***, compiled by H. M. Adams, Cambridge, at the University Press, 1967. (Adams)

[11] ***Short-Title Catalogue of books printed in the German-speaking countries and German books printed in other countries from 1455 to 1600 now in the British***.

[12] ***Az Országos Széchényi Könyvtár 16 századi nyomtatványainak katalogusa***, Budapest, 1990, vol. 2 *(SZ)* p. 1205, H 369.

[13] Marta Cordea, ***Ediţii frobeniene în colecţiile Bibliotecii Judeţene Satu Mare,*** în volumul ***Comunicări 1993-1994***, Satu Mare, 1995, p. 16-13.

BDD-A19347 © 2006 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:38 UTC)

Hieronymus, sfânt. ***Opera*** (tomus quartus, quintus et sextus). Data: 1537. Locul: *Basel: In officina Frobeniana*. Colofonul: *Apud. Hier. Frobenium et Nicolaum Episcopium*. Bibliografie: SZ. vol. 2, p. 1205, H 369; Adams -J 117; BMC German, p. 440; VD/16 H 3484. Formatul: 2º. Oglinda paginii: 58 R (26,6 x 16,5 cm) - text pe toată pagina; 34 R (18,8 x 9,8 cm) pentru text; 72 R (27,7 x 8,4 cm/col.) pentru comentarii (2 col.). Paginaţia: vol. 4: 591 p., vol. 5: 610 p., vol. 6: 563 p. Aspectul grafic: Tipar negru, marcă tipografică, marginalia, text şi comentarii structurate pe 2 coloane. Legătura: Tăblii de lemn învelite în piele gălbuie cu incrustaţii la rece, urme de încuietori metalice, cotor cu 4 nervuri profilate. Cota: III 29. Nr. de inventar: 72910.

Hieronymus, sfânt. ***Opera*** (tomus septimus, octavus et nonus). Data: 1537. Locul: *Basel. In officina Frobeniana*; Colofon: *Apud. Hier. Frobenium et Nicolaum Episcopium*; Bibliografie: SZ. vol. 2, p. 1205, H 369; Adams -J 117; BMC German, p. 440; VD/16 H 3484; Formatul: 2º; Oglinda paginii: 58 R (26,6 x 16,5 cm) - text pe toată pagina; 34 R (18,8 x 9,8 cm) pentru text; 72 R (27,7 x 8,4 cm/col.) pentru comentarii (2 col.); Paginaţia: vol. 7: 237 p.; vol. 8: 217, [190]p.; vol. 9: 422 p.; Aspectul grafic: Tipar negru, marcă tipografică, marginalia, text şi comentarii structurate pe 2 coloane; Legătura: Tăblii de lemn învelite în piele gălbuie cu incrustaţii la rece, urme de încuietori metalice, cotor cu 4 nervuri profilate; Cota: V 7/1; Nr. de inventar: 72847.

Volumele cuprind o parte a corespondenţei lui Hieronym şi ***Comentariile*** în care sunt comentate pasaje din ***Sfânta Scriptură***. Volumul patru cuprinde lucrări care până la acea dată au fost înscrise în mod fals ca fiind scrise de Hieronym şi beneficiază de comentariile lui Desiderius Erasmus Rotterdamus (***Censura epistolae***), care scoate în evidenţă la fiecare lucrare motivele pentru care lucrarea nu se poate atribui ca fiind a lui Hieronymus. Tot în volumul patru este cuprinsă o parte a corespondenţei lui Hieronymus (de exemplu cu Sfântul Augustin), un text despre moartea Sfântului Hieronym, ***Apologia*** lui Pamphilus în favoarea lui Origene etc. Prefeţele scrise de Erasmus datează din 1515 şi 1534. În volumele cinci şi

BDD-A19347 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:38 UTC)

şase sunt cuprinse comentariile la ***Cartea profeţilor*** (***Commentarios in prophetas quos maiores vocant continet***, ***Commentarios in duodecim prophetas, quos minores vocant, iuxta utranque translationem contient***). În volumul şapte sunt cuprinse comentariile la ***Parabolele lui Solomon***, comentariile la cartea ***Eclesiastul,*** la cartea ***Cântarea cântărilor***, la ***Cartea lui Iov***, traducerile din Origen (***Commentarii in parabolas Salomonis, in Ecclesiasten commentarii***, ***Homiliae in Cantica canticorum***, ***Quatuor Origenis nomine, in Job commnetarii***). În volumul opt sunt cuprinse comentariile la ***Psalmi*** şi un ***Appendix*** cuprinzând Psalmii. Textul ***Psalmilor*** este redat în trei limbi: ebraică, greacă şi latină. Volumul nouă cuprinde comentariile la ***Evangheliile*** după Matei şi Marcu, ***Epistolele*** Sfântului Pavel către Galateeni, Efeseni, Tit, Filon, Epistolele către Romani, Corinteni, Tesaloniceni, Timotei etc. (***Commentarios in Matthaeum et Marcum, ei in divi Pauli Epistolas*** […]).

Comentariile pe care Sfântul Hieronym le-a scris despre cărţile ***Profeţilor*** şi ale ***Epistolelor*** din ***Biblie*** se constituie în cele mai influente scrieri de acest gen din timpul său; cel referitor la ***Evanghelia după Matei*** a devenit chiar un text etalon.[14] Comentariile constituie marea operă ştiinţifică a Sfântului Hieronym, fiind o revizuire a ***Sfintei Scripturi***, astfel încât pot fi considerate un prim pas al exegezei biblice ştiinţifice. În interpretările sale biblice s-a folosit de metoda alegorică a Şcolii Teologice Alexandrine şi de realismul Şcolii Antiohiene.[15]

Volumele în discuţie provin de la fosta bibliotecă a Liceului Reformat din Satu Mare, ale cărei baze le-a pus Bethlen Gábor, când, în anii 1632-1633, din banii proveniţi din donaţiile acestuia, au fost cumpărate cărţile preotului Károlyi Benedek şi ale învăţătorului Vári Bálint. În anii următori s-au făcut donaţii, cumpărări de cărţi, şi-au lăsat cărţile prin testament pastorul Tarczali Bogdan Péter, profesorul Szenczi A. Pál şi alţii. În 1703, în urma

[14] David Hugh Farmer, ***op. cit.***
[15] www.britannica.fr

BDD-A19347 © 2006 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:38 UTC)

unui incendiu pustiitor, au putut fi salvate doar 247 de volume. Au fost mobilizate din nou forţe pentru reconstituirea bibliotecii, astfel încât în 1861 biblioteca număra deja 1715 volume.[16] În fondul Bibliotecii Judeţene Satu-Mare au ajuns în anul 1972.

Cu excepţia Sfântului Augustin (care spunea despre Sfântul Hieronym că ar fi citit toate cărţile scrise până la acea dată),[17] niciunul dintre scriitorii creştini nu l-a egalat în cunoştinţe pe Sfântul Hieronym.[18]

Sfântul Hieronym a devenit cunoscut datorită vieţii ascetice pe care a dus-o (din dorinţa de identificare cu suferinţa lui Isus, se autoflagelează, scoate un spin din laba unui leu). Fiind prototip al creştinului învăţat, îi plăcea să considere ***Biblia*** ca o scrisoare trimisă de Dumnezeu fiecărui om, pentru fiecare moment şi împrejurare.[19]

Les maîtres de la Sainte Église.
L' oeuvre de Saint Hieronym dans la collection de livres anciens de La Bibliothèque Départamentale Satu-Mare

Résumé

La première partie de cette communication reflète et souligne l' activité et le rôle important joué par Saint Jérôme, père et docteur de L' Église, érudit de la Bible, honoré le 30 Septembre, dans la vie chrétienne aux troisième et quatrième siècles.

Saint Jérôme écrit la plupart de ses ouvrages sur l' Écriture Sainte (l' interprétation critique des textes saints), et aussi il a entrepris de traduire en latin le texte de l' Écriture. Il a enrichi L' Église d`une nouvelle version, sous le nom de Vulgate, adoptée comme canonique par le concile de Trente. Il

[16] Bácsi Gergely, ***A szatmárnémeti ev. ref. főgimnázium története***, Szatmárt, 1896.

[17] ***Szentek élete***…

[18] David Hugh Farmer, ***op. cit.***

[19] www.greek-catholic.ro

BDD-A19347 © 2006 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:38 UTC)

instruisait aussi des jeunes enfants et dirigeait le monastère fondé avec Saint Paule en Palestine. Saint Jérôme, considéré comme le plus érudit des Pères Latins, a choisi de se consacrer exclusivement à la ***Bible*** et à la théologie.

La deuxième partie de cette communication signale et décrit des éditions d' ouvrages de Saint Jérôme comprises dans les collections de livres anciens de la Bibliothèque Départamentale de Satu Mare. Les éditions présentées sont six volumes des ouvrages avec correspondances et commentaires apres divers livres de ***Bible***, aparus en 1537 à Basel dans la typographie de Hieronymus Froben et Nicolaus Episcopius. Les volumes proviennent par l' ancienne bibliothèque de l' École Réformé.

BDD-A19347 © 2006 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:38 UTC)